

A POLITIKAI IDEOLÓGIA ÉS ÖSSZEFÜGGÉSE A SZUBJEKTÍV JÓLLÉT EGYES TÉNYEZŐIVEL

MAGYARORSZÁGON

A konzervatívok tényleg elégedettebbek?

DOI 10.35402/kek.2025.4.11

Absztrakt

Nemzetközi kutatások szerint a konzervatív politikai nézeteket valló egyének gyakran magasabb szubjektív jóllétről számolnak be, mint liberális társaik. Jelen tanulmány célja annak vizsgálata volt, hogy ez az összefüggés Magyarországon, egy dominánsan konzervatív politikai környezetben is érvényesül-e. A kutatás online kérdőív segítségével zajlott (N = 397), amely a Ryff-féle pszichológiai jóllét skálát és a Kollár–Stefkovics-féle politikai orientációs skálát alkalmazta. Az elemzések szerint a konzervatív orientáció gyenge, de szignifikáns pozitív összefüggést mutatott a környezet feletti kontroll érzésével és az önelfogadással. Bár az eredmények nem igazolják közvetlenül, a tanulmány felveti annak lehetőségét, hogy a politikai világnézet és a pszichológiai jóllét kapcsolata társadalmi-politikai kontextustól is függhet. A kutatás hozzájárulhat a politikai attitűdök és a mentális jóllét összefüggéseinek árnyaltabb megértéséhez.

Kulcsszavak: politikai orientáció, konzervativizmus, szubjektív jóllét, társadalmi-politikai kontextus

Political ideology and its relationship with some factors of subjective well-being in Hungary

Are conservatives really more satisfied?

Abstract

International studies have repeatedly shown that individuals with conservative political views tend to report higher levels of subjective well-being compared to their liberal counterparts. The present study aimed to examine whether this association is also observable in Hungary, a country currently characterized by a predominantly conservative political climate. Data were collected through an online questionnaire (N = 397), employing Ryff's

Psychological Well-Being Scale and the political orientation scale developed by Kollár and Stefkovics. The analyses revealed a weak but significant positive correlation between conservative orientation and two dimensions of well-being: perceived environmental mastery and self-acceptance. While the findings do not directly confirm a causal link, the study raises the possibility that the relationship between political ideology and psychological well-being may depend on the broader socio-political context. These results contribute to a more nuanced understanding of the interplay between political attitudes and mental well-being.

Keywords: political orientation, subjective well-being, conservatism, socio-political context

Bevezetés

A politikai ideológia és az egyéni jóllét közötti kapcsolat vizsgálata kiemelt jelentőséggel bír a mai magyar társadalomban, ahol az elmúlt évtizedek politikai polarizációja és társadalmi megosztottsága jelentősen befolyásolja az állampolgárok életminőségét. A politikai attitűdök – így például a konzervatív vagy liberális nézetek – nem csupán a közéleti orientációban játszanak szerepet, hanem hatással lehetnek az emberek pszichológiai jóllétére és szubjektív életminőségére is. Jelen tanulmány célja annak feltárása, hogy a konzervatív, jobboldali politikai nézeteket valló egyének szubjektív jólléte eltér-e a liberális, baloldali nézeteket vallókéétól, illetve mely tényezők befolyásolják ezt az összefüggést.

A szubjektív jóllét dimenziói és társadalmi vonatkozásai

A szubjektív jóllét (subjective well-being) fogalma arra utal, hogy az egyén mennyire érzi magát boldognak, elégedettnek vagy érzelmileg kiegyensúlyozottnak a saját életében. Ez az állapot egyaránt tükrözi az érzelmi élményeket (pozitív és negatív affektusokat), valamint az élettel való általános elégedettséget (Diener 1984). Más szóval: a szubjektív

jólét azt fejezi ki, hogy valaki mennyire érzi „jónak” az életét – nemcsak külső körülményei, hanem belső megélései alapján is. Az, hogy ki mennyire érzi kielégítőnek, megfelelőnek az életét, számos tényezőtől függhet: ilyenek például a személyes tulajdonságok, a társas kapcsolatok minősége, az életkörülmények, a kulturális háttér, valamint a jólét szintje is.

A szubjektív jólléttel szemben a jólét (welfare), inkább objektív szempontból értelmezett fogalom. Olyan gazdasági és társadalmi tényezők összességére utal, mint például a jövedelem, a lakhatási körülmények, az oktatás elérhetősége, valamint az egészségügyi ellátás minősége. A jólét tehát inkább az élet feltételeire, míg a jóllét az élet megélésének minőségére vonatkozik.

Bár a két fogalom eltér egymástól, kapcsolat mutatható ki közöttük. A jólét – vagyis a stabil gazdasági és társadalmi háttér – fontos alapot képezhet a jóllét kialakulásához, de érdemes kiemelni, hogy nem garantálja azt automatikusan. Több kutatás is rámutatott arra, hogy az emberek szubjektív elégedettsége nem mindig követi a gazdasági növekedést. Ezzel kapcsolatban emblematikus Richard Easterlin amerikai közgazdász 1974-es tanulmánya, amely a később róla elnevezett Easterlin-paradoxont fogalmazta meg. Easterlin kutatásai azt mutatták ki, hogy míg egy adott időpillanatban a magasabb jövedelemmel rendelkező egyének valóban boldogabbnak vallják magukat, hosszabb távon, nemzeti szinten a gazdasági növekedés nem jár együtt a lakosság szubjektív jóllétének növekedésével (Szalai 2015).

A szubjektív jóllét kérdései tehát nem csupán pszichológiai területeket érintenek, hanem komoly társadalmi és gazdasági vonatkozásai is vannak. A jóllét jellemzői nemcsak az egyén életútját formálják, hanem jelentős hatást gyakorolnak a hatékony működésre, az egészségre, a rugalmasságra, valamint a munkateljesítményre. Ezek az összefüggések befolyásolják az egészségügyi rendszerek működését, az elégedettséget és az együttműködést is, amely végső soron kihat a társadalmi jóllét különféle aspektusaira. Emiatt a jóllét vizsgálata az egyéni boldoguláson túlmutató kérdésnek tekinthető (Fodor 2024; Adler – Seligman 2016; Odermatt – Stutzer 2017).

A folklór- vagy jellemvonás-elmélet (Veenhoven – Ehrhardt 1995) szerint az elégedettség nem kizárólag egyéni megítélés kérdése, hanem kulturális tényezők is befolyásolják. Az élet értékelésének módja, valamint a társadalomban elfogadott normák és értékek egy adott közösség – például egy

nemzet – múltjában és hagyományaiban gyökereznek. Ennek következtében a szubjektív jóllét bizonyos mértékben független lehet a tényleges életkörülményektől. Másképpen megfogalmazva: azonos objektív feltételek között is eltérő lehet az egyének elégedettsége, amennyiben kulturális háttérük, világnézetük, illetve értékrendjük különbözik. A magyarok viszonylagos elégedetlensége (Molnár – Kapitány 2014). például eredhet abból a hajlamból, hogy hajlamosabbak a pesszimista világszemléletre, vagy abból az általános bizalmatlanságból, amely ebben a megközelítésben a kultúra szerves részének tekinthető, függetlenül a gazdasági és társadalmi adottságoktól (Hajdu 2019).

Ryff és Keyes (1995) egy pszichológiai szemléltető modellt dolgoztak ki az optimális öregedéssel és fejlődéssel kapcsolatban, amely a jóllétet egy komplex, sokrétű fogalomként közelíti meg. Elméletük szerint a jóllét hat fő összetevő mentén írható le: autonómia, környezet feletti kontroll, személyes növekedés, pozitív kapcsolatok másokkal, életcél és önfogadás. Ezek a dimenziók nemcsak a mentális egészség állapotát tükrözik, hanem az egyén pszichológiai működésének teljességére is utalnak, és együttesen határozzák meg a szubjektív jóllét szintjét.

Politikai attitűdök

A politikai ideológiák, különösen a liberalizmus és a konzervativizmus jelentésének értelmezése régóta foglalkoztatja a politikatudományt. Az 1950-es évek végén végzett korai kutatások arra mutattak rá, hogy a közvélemény nem rendelkezik elmélyült ismeretekkel ezen fogalmakat illetően. Sanders (1986) szerint, bár azóta történtek előrelépések, az átlagos állampolgár továbbra sem ideológiailag kifinomult módon közelít a politikai kérdésekhez: nem alkot koherens liberális vagy konzervatív álláspontokat, és ritkán gondolkodik ideológiai kereteken belül. Ehelyett az emberek inkább konkrét témák vagy személyek mentén alakítanak ki véleményt.

Ennek ellenére a politikai önelhelyezkedés – vagyis az, hogy valaki liberálisnak vagy konzervatívnak tartja magát – jelentős hatással van a választói magatartásra, még akkor is, ha ez nem jár együtt konkrét politikai kérdések iránti elköteleződéssel (Sanders 1986). Levitin és Miller (1979) szerint ezek az ideológiai címkék szimbolikus jelentéssel bírnak, és segítik az egyéneket a politikai világ értelmezésében. Működésük sok tekintetben a pártidentitásra emlékeztet: szűrik a politikai eseményekről

alkotott percepciókat. Ugyanakkor a szimbolikus jelentés és a konkrét politikai preferenciák között nincs szükségszerű kapcsolat.

Az ideológiai önazonosítás mögött gyakran érzelmi motivációk húzódnak meg, nem pedig kérdésorientált meggyőződések. Az ún. „feeling thermometer” eszközzel mért érzelmi válaszok (melyek 0-tól 100-ig terjedő skálán fejezik ki az érzelmi viszonyulást), gyakran erősebben befolyásolják az ideológiai önbesorolást, mint a politikai álláspontok. Így előfordulhat, hogy valaki kedvezően viszonyul a liberálisokhoz vagy konzervatívokhoz, anélkül, hogy politikai nézeteik minden elemével egyetértene (Conover – Feldman 1981).

A konzervativizmus jellemzően a hagyomány, stabilitás és rend értékeit hangsúlyozza, miközben a fokozatos változásokat preferálja a radikális reformokkal szemben. A család, a vallás és a társadalmi normák szerepe kiemelten fontos a konzervatív gondolkodásban. A liberalizmus ezzel szemben az egyéni szabadságot, jogokat és a társadalmi igazságosságot helyezi előtérbe, különös hangsúlyt fektetve a kisebbségi jogokra és az állam felelősségére a lehetőségek megteremtésében (Kollár – Stefkovics 2022).

A konzervatívok tényleg elégedettebbek? – nemzetközi kutatások

Több kutatás (Schlenker – Chambers – Le 2012; Napier – Jost 2008; Jetten – Haslam – Barlow 2013; Vargas Salfate et al. 2023) foglalkozott azzal a jelenséggel, hogy a konzervatív beállítottságú egyének gyakran magasabb életelégedettségről és boldogságszintről számolnak be, mint liberális társaik. E tanulmányokban a pszichológiai tényezők és az ideológiai meggyőződések közötti összefüggések keresése révén igyekeztek megérteni ezt a különbséget.

Schlenker, Chambers és Le (2012) kutatásának eredményei szerint a konzervatívok nagyobb felelősségvállalással, erősebb erkölcsi meggyőződésekkel és jobb önkontrollal rendelkeznek, ami kiszámíthatóbb, biztonságosabb életutat biztosíthat számukra. A konzervatívok világnézete, amely az egyéni felelősséget helyezi előtérbe, és gyakran vallásos hitre, valamint szoros közösségi kapcsolatokra épít, érzelmi stabilitást biztosít, hozzájárulva a magasabb boldogságszinthez. A rájuk inkább jellemző optimizmus és a pozitívabb attitűd az élet kihívásaival kapcsolatban szintén emeli az elégedettséget.

A konzervatívok boldogságát a társadalmi egyenlőtlenségekre vonatkozó alacsonyabb érzékenységük is magyarázza (Napier – Jost 2008). Mivel világnézetük legitimálja a társadalmi rendet, kisebb frusztrációval és elégedetlenséggel élik meg a világ problémáit. Ezzel szemben a liberálisok gyakran kritikusabbak a fennálló társadalmi berendezkedéssel, struktúrákkal és működésekkel szemben, ami növeli szorongásukat és elégedetlenségüket.

Jetten, Haslam és Barlow (2013) egy érdekes kutatás során további tényezőket vizsgálnak a konzervatívok magasabb boldogságszintjével összefüggésben, amely szerintük a társadalmi helyzetükkel és csoporttagságaikkal is összefügg. Az eredmények alapján a konzervatívok általában magasabb társadalmi-gazdasági státusszal rendelkeznek, amely több lehetőséget biztosít számukra különböző társadalmi csoportokhoz való tartozásra. Ez a csoporttagság erősebb társas támogatást és közösségi élményt biztosít, ami hozzájárulhat a nagyobb életelégedettséghez. A kutatás rámutat arra, hogy a konzervatívok számára a társadalmi struktúrák fenntartása előnyös lehet, mivel ezek biztosítják számukra azokat az erőforrásokat és kapcsolati hálókat, amelyek a stabilitást és a jólétet elősegítik. A liberálisok ezzel szemben hajlamosabbak a társadalmi igazságtalanságok és egyenlőtlenségek kritikus szemléletére, ami csökkentheti a csoporttagságokból származó érzelmi előnyök mértékét. A tanulmány emellett arra is kitér, hogy a konzervatívok nagyobb mértékben támaszkodhatnak a hagyományos intézményekre és társadalmi normákra, amelyek segítik őket az élet kihívásainak kezelésében. Ezek a stabil struktúrák hozzájárulhatnak ahhoz, hogy kevesebb bizonytalansággal kelljen szembenézniük, és ennek következtében magasabb boldogságszintet élvezhessenek. Vargas Salfate et al. (2023) szerint a konzervatív nézeteket valló emberek általában magasabb szintű szubjektív jólléte időben is tartósan bizonyul, melynek szintén magyarázata lehet a konzervatívok jellemzően nagyobb fokú rendszerigazolása, vagyis, hogy hajlanak arra, hogy a fennálló status quot in-dokoltnak, jogosnak, szükségszerűnek lássák.

A fokozott bizonytalanságérzet összefüggésben áll a szorongással és egyéb negatív érzelmi állapotokkal, amelyek a fent leírtak okán gyakoribbak lehetnek a liberálisok körében. A konzervatívok világnézete és pszichológiai jellemzői, például a strukturáltabb és stabilabb értékrend, összefügghet azzal, hogy kevésbé hajlamosak a neurotikus gondolkodásra, vagyis, hogy alacsony kontrollt, és pesszimizmust éljenek meg a körülöttük lévő problémákkal

kapcsolatban (Burton – Plaks – Peterson 2015).

Okulicz-Kozaryn, Holmes és Avery (2014) tanulmányukban a „szubjektív jóllét politikai paradoxonát” vizsgálták, amely arra utal, hogy a jóléti államokban általában magasabb a lakosság átlagos boldogság szintje, ugyanakkor a liberális beállítottságú egyének ezekben az országokban kevésbé elégedettek az életükkel. A szerzők elemzése azt mutatja, hogy a jóléti államok – amelyekre jellemző a magas szintű szociális támogatás, erős állami szerepvállalás és egyenlőtlenségek mérséklése – összességében pozitív hatással vannak a lakosság szubjektív jóllétére. Azonban azok az egyének, akik liberális értékrendet vallanak, az ilyen rendszerekben kevésbé érzik magukat elégedettnek és boldognak. Ennek egyik lehetséges oka, hogy a liberális világnézetű emberek nagyobb hangsúlyt fektetnek az egyéni szabadságra és az önállóságra, így kevésbé komfortosan érzik magukat egy olyan környezetben, ahol az állam aktív szerepet játszik az életminőség biztosításában. A kutatás rámutat arra is, hogy a konzervatívabb politikai nézeteket valló egyének hajlamosabbak nagyobb elégedettséget és boldogságot megélni a jóléti államokban, mivel számukra az állami gondoskodás nem feltétlenül ellentétes a világnézetükkel. A paradoxon arra hívja fel a figyelmet, hogy bár a jóléti politikák összességében pozitív hatást gyakorolnak a társadalom egészének boldogságára, egyes csoportok számára ezek mégis kevésbé kedvező pszichológiai hatásokkal járhatnak.

Wojcik et al. (2015) az eddigiekhez képest egy új szempontot emelnek be a konzervatívok és a liberálisok életelégedettségének összehasonlításába, nevezetesen a boldogságról való beszámolás és a boldogság kimutatásának a megkülönböztetését. Kutatásuk eredményei szerint a konzervatívok következetesen magasabb szintű szubjektív jóllétről számolnak be kérdőívekben és önértékelésekben, ami egybevág a korábban említett kutatásokkal, például Vargas Salfate et al. (2023), illetve Okulicz-Kozaryn, Holmes és Avery (2014) eredményeivel. Azonban a szerzők többféle módszerrel – például szövegelemzéssel, arcizom-aktivitás vizsgálattal és politikusok hivatalos portréinak elemzésével – kimutatták, hogy míg a konzervatívok magasabb szintű boldogságról számolnak be, a liberálisok valójában nagyobb mértékben mutatják ki a pozitív érzelmeket. A liberálisok online bejegyzései pozitívabb érzelmi tónust tükröztek, és a mosolyuk is gyakrabban volt őszinte, míg a konzervatívok esetében az érzelmi kifejezések kevésbé voltak intenzívek.

A kutatók szerint ennek egyik lehetséges magyarázata, hogy a konzervatívok hajlamosabbak lehetnek a boldogság normatív megközelítésére, vagyis arra, hogy magukat boldogabbnak tüntessék fel, akár társadalmi elvárások vagy saját ideológiai meggyőződésük miatt. Mivel a konzervatív gondolkodás gyakran hangsúlyozza az egyéni felelősségvállalást és az optimizmust, előfordulhat, hogy ez arra készteti őket, hogy magukat boldogabbnak lássák, függetlenül a tényleges érzelmi állapotuktól. Ezzel szemben a liberálisok kritikusabb világnézete és a társadalmi problémák iránti érzékenysége csökkentheti az általuk bejelentett boldogság szintjét, ugyanakkor a valódi érzelmi megnyilvánulásaikban mégis pozitívabbnak tűnhetnek. Ez a tanulmány kiegészíti a konzervatívok és liberálisok közötti szubjektív jólléti különbségekről szóló kutatásokat azzal, hogy megkülönbözteti a beszámolt és a kimutatott boldogságot. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a politikai ideológia és a szubjektív jóllét közötti kapcsolat nem csupán a tényleges érzelmi állapotról szól, hanem arról is, hogy az egyének hogyan érzékelik és kommunikálják saját boldogságukat.

A konzervatívok és liberálisok szubjektív jóllétének különbségeit vizsgáló nemzetközi kutatások átfogó képet nyújtanak arról, hogy az ideológiai beállítottság hogyan járulhat hozzá az egyéni boldogságérzethez. Ugyanakkor ezek az eredmények túlnyomórészt nyugati, többnyire angolszász kontextusban születtek, ahol a politikai ideológiák jelentése, a társadalmi normák és az intézményrendszerek sajátos módon alakítják az emberek világlátását és jólléthez való viszonyát. Ebből kiindulva a tanulmány következő fejezetében azt vizsgálom meg, hogy vajon a jobboldali, konzervatív attitűd és a szubjektív jóllét között Magyarországon is megfigyelhető-e összefüggés. Egy olyan vizsgálat eredményeit mutatjuk be, amely arra keresi a választ, hogy az ideológiai orientáció milyen mértékben áll kapcsolatban az életelégedettséggel, illetve a pszichológiai jóllét szintjeivel magyar válaszadók körében.

Politikai attitűdök és a szubjektív jóllét Magyarországon

A tanulmány fő célja tehát annak felderítése, hogy a szubjektív jóllét és a konzervatív, jobboldali nézetek között hazai vizsgálati területen is pozitív összefüggés áll-e fenn. A kutatás elméleti alapját a korábbi szakirodalmak szolgáltatják, amelyek szerint a politikai ideológia jelentős szerepet játszhat az egyének életminőségének alakulásában.

Módszertan

A vizsgálat empirikus részében 397 fő vett részt, akik online kérdőívet töltöttek ki, anonim módon és önkéntes alapon. A mintavétel nem reprezentatív, kényelmi alapon történt, főként online platformokon (pl. Facebook csoportokban) zajlott le toborzás útján. A beválasztási kritériumok egyszerűek voltak: a válaszadó legyen nagykorú (18 év fölötti), járuljon hozzá a kutatáshoz, és töltsse ki a kérdőívet teljes egészében. A válaszadók változatos demográfiai háttérrel rendelkeztek, az életkor, nem, lakóhely, iskolai végzettség, családi állapot és munkaerőpiaci státusz tekintetében is sokféleséget mutattak.

A kérdőíves adatgyűjtés a Google Forms felületén zajlott, kitöltése körülbelül 15 percet vett igénybe. A kérdések többsége zárt formátumú volt: Likert-skálás vagy feleletválasztós típusban jelent meg. A kérdőív három fő tematikus egységből állt: demográfiai adatok, szubjektív jóllét, valamint politikai ideológiai orientáció.

A demográfiai blokkon belül alapvető szociodemográfiai jellemzőkre kérdeztünk rá, így például életkorra, nemre, iskolai végzettségre és lakóhely típusára. A szubjektív jóllét mérésére a Ryff (1989) által kidolgozott Pszichológiai Jóllét Skálát (Psychological Well-Being Scale) alkalmaztuk, amely hat dimenzió mentén vizsgálja a pszichológiai jóllétet: autonómia, környezet feletti kontroll, személyes növekedés, pozitív kapcsolatok másokkal, életcél és önfogadás. Az autonómia a személy függetlenségének, önállóságának megélését jelenti, míg a környezet feletti kontroll az egyén azon képességére utal, hogy befolyással tud lenni környezetére. A személyes növekedés dimenziója a fejlődésre, tanulásra és önmegvalósításra való nyitottságot méri. A pozitív kapcsolatok másokkal azt mutatják meg, hogy a válaszadó képes-e kielégítő és bensőséges emberi kapcsolatokat fenntartani. Az életcél dimenziója azt értékeli, hogy az egyén mennyire tapasztalja meg élete értelmét és célját, míg az önfogadás a saját múltbeli tapasztalatokkal és személyes tulajdonságokkal kapcsolatos pozitív attitűdöt tükrözi. A skála minden dimenzióját több állítás mérte (összesen 42 item), a válaszadók pedig Likert-skálán jelölhették egyetértésük mértékét.

A politikai ideológiai orientáció mérésére a Kolár és Stefkovics (2022) által kidolgozott skálát alkalmaztuk, amely tizenhárom állítást tartalmazott. A válaszadók minden tételnél eldönthették, hogy egyetértenek-e az adott kijelentéssel, egy dichotóm (igen/nem) válaszformátumban. Az állítások

különböző ideológiai értékeket és politikai preferenciákat tükröztek, többek között az individualizmus és kollektívizmus, a gazdasági liberalizmus és állami szerepvállalás, valamint a társadalmi szabadság és közösségi rend dimenzióiban. Az állítások például olyan elvekre vonatkoztak, mint hogy „a társadalom alapegysége az egyén” vagy „a jól működő gazdaság alapja a szabad verseny”, illetve „a politika feladata, hogy igazságosabb társadalmat hozzon létre” és „fontos, hogy a közösség védje hagyományait, önazonosságát”.

A skálának nem az a célja, hogy az egyes ideológiai irányzatokkal való egyetértés alapján direkt besorolást lehessen tenni az emberekről, hogy konzervatívok vagy liberálisak, hanem az, hogy mögöttes értékalapú struktúrákat térképezzen fel. A skála tizenhárom tétele mellett kérdőívünk két önbesoroláson alapuló kérdést is tartalmazott: az egyik arra kérdezett rá, hogy a válaszadó összességében jobboldalinak vagy baloldalinak, a másik pedig arra, hogy liberálisnak vagy konzervatívnak tartja-e magát. Ezek a kérdések kiegészítő jelleggel szolgáltak, lehetőséget adva az egyéni ideológiai önidentifikáció feltérképezésére is.

A kutatás során minden résztvevő anonimitása garantált volt, és az adatokat kizárólag statisztikai célból használtuk fel. Az etikai engedélyt a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának Pszichológiai Intézete adta meg (engedélyszám: UD-IP-2024/118.).

Eredmények

A változók normalitásának vizsgálatát a Kolmogorov–Smirnov- és a Shapiro–Wilk-tesztek segítségével végeztük el, amelyek célja annak meghatározása volt, hogy az adatok eloszlása megfelel-e a normális eloszlás feltételeinek. Az elemzések eredményei azt mutatták, hogy a vizsgált változók eloszlása szignifikáns mértékben eltért a normális eloszlástól ($p < 0,05$). Mivel a normalitás feltétele nem teljesült, a további statisztikai elemzések során a paraméteres tesztek helyett a nem paraméteres módszereket alkalmaztuk. Ennek megfelelően az összefüggések vizsgálatához a Spearman-féle rangkorrelációs együtthatót használtuk, amely alkalmas a változók közötti lineáris kapcsolat erősségének és irányának meghatározására anélkül, hogy a normalitás feltétele teljesülne.

A politikai ideológiai orientációs skála (Kolár – Stefkovics 2022) és a szubjektív jóllét skála (Ryff 1989) eredményeinek összefüggései szerint

a liberális politikai orientáció és a szubjektív jóllét komponensei között nem mutatható ki szignifikáns összefüggés ($p > 0,05$). Fontos figyelembe venni, hogy a politikai orientáció mérésére alkalmazott skála a liberális és konzervatív nézeteket két különálló dimenzióként kezeli, nem pedig egy kontinuumként. Ez azt jelenti, hogy a liberálisabb attitűdök megléte nem zárja ki a konzervatív nézetek bizonyos fokú jelenlétét is. A konzervatív politikai orientáció gyenge, de szignifikáns pozitív korrelációt mutatott a környezet feletti kontroll érzésével ($p(395) = 0,197$, $p < 0,001$), vagyis a konzervatívabb nézeteket vallók nagyobb kontrollt éreznek saját életük és környezetük felett. Továbbá, a konzervativizmus szignifikánsan és gyengén összefüggött az önfogadással is ($p(395) = 0,157$, $p < 0,001$), ami azt jelentheti, hogy a konzervatívabb egyének magasabb szintű önfogadásról számolnak be. Bár az összefüggések erőssége gyenge, az eredmények arra utalnak, hogy a politikai orientáció bizonyos aspektusai kapcsolatban állhatnak a pszichológiai jóllét egyes dimenzióival.

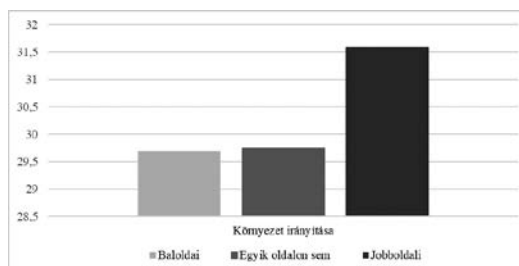
A politikai orientációs önbesorolás alapján („Ön összességében jobb- vagy baloldali beállítódásúnak értékeli saját magát?”) a válaszadók eloszlása kiegyensúlyozott képet mutat, bár a jobboldali beállítottságuk aránya a legnagyobb (40%). A baloldali önbesorolású válaszadók 21%-ot tesznek ki, míg a megkérdezettek jelentős része (39%) nem tudta magát egyik politikai oldalhoz sem egyértelműen besorolni. Ez azt mutatja, hogy a politikai identitás sokak számára nem egyértelmű, vagy nem kívánják azt hagyományos jobb-bal dimenzió mentén meghatározni. Az adatok alapján a társadalomban érzékelhető egy jelentős bizonytalanság vagy politikai középútasság is.

Ha Ryff (1989) szubjektív jóllét skáláját hasonlítjuk össze a politikai orientációs önbesorolással a környezet feletti kontroll tekintetében, szignifikáns különbség mutatható ki a három (baloldali, jobboldali, „nem tudom elhelyezni magam”) politikai csoport között ($H(2) = 9,83$, $p = 0,007$), vagyis a politikai önbesorolás összefügg azzal, hogy az egyének mennyire érzik képesnek magukat környezetük irányítására.

A Kruskal–Wallis-teszt eredményei alapján szignifikáns különbség volt a csoportok között. A Mann–Whitney U post hoc teszt alapján a jobboldali politikai nézetet valló személyek környezet feletti kontrollérzése ($M = 31,58$, $SD = 5,60$) szignifikánsan magasabb, mint a baloldali beállítottságú személyeké ($M = 29,69$, $SD = 5,94$), a különbség

$p = 0,046$ szinten szignifikáns. Az eredmény szerint a jobboldali nézeteket képviselő személyek nagyobb önhatékonyt vagy cselekvési képességet tulajdonítanak maguknak saját környezetük formálásában.

Ugyanakkor a politikailag bizonytalan vagy magukat egyik oldalhoz sem soroló résztvevők ($M = 29,74$, $SD = 6,08$) környezetirányítás-érzése nem tért el szignifikánsan egyik csoporttól sem.

1. ábra. A környezet feletti kontroll politikai oldal szerint

Az eredmények alapján a jobboldali válaszadók átlagosan magasabb kontrollérzéssel rendelkeznek, míg a baloldaliak és a politikai önbesorolásban bizonytalanok valamivel alacsonyabb értékeket mutatnak.

A politikai ideológiai orientáció („Ön összességében liberális vagy konzervatív beállítódásúnak értékeli saját magát?”) szerinti csoporteloszlás viszonylag kiegyensúlyozott képet mutat. A válaszadók 38%-a liberális, 35%-uk konzervatív nézeteket vall, míg 27%-uk nem tudja, vagy nem kívánja magát egyik politikai oldalhoz sem besorolni. A liberális és konzervatív csoport összehasonlítása Mann–Whitney U-tesztel történt ($U = 12\,597$, $p = 0,001$). Az eredmények szerint a konzervatív politikai orientációval rendelkezők ($M = 31,72$, $SD = 5,97$) szignifikánsan magasabb kontrollérzést mutattak a környezetük felett, mint a liberális nézeteket valló résztvevők ($M = 29,57$, $SD = 5,78$). A különbség statisztikailag szignifikáns volt ($p = 0,001$), ami arra utalhat, hogy a konzervatívabb attitűdökkel rendelkezők nagyobb önhatékonyt és befolyást tulajdonítanak maguknak környezetük formálásában.

Az összefüggés megerősítésére ezt a hipotézist három különböző módon is megvizsgáltuk. A hipotézis vizsgálata során a többféle megközelítés célja az volt, hogy kiküszöböljük a mérési sajátosságokból adódó esetleges torzításokat, és ellenőrizzük, hogy a kontrollérzetre vonatkozó eredmények következetesen fennállnak-e különböző operacionalizációk mellett is. Mindhárom módszer megerősítette,

hogy a konzervatív orientációval összefügg a környezet feletti kontroll érzése, ami növeli az eredmények érvényességét és stabilitását. A *hipotézis tehát részben teljesült*, mivel találtunk összefüggést a szubjektív jóllét és a politikai orientáció között.

Következtetések

A kutatás célja a szubjektív jóllét politikai dimenzióinak feltárása volt, különös tekintettel a jobb- és baloldali, liberális és konzervatív nézőpontok közötti különbségekre. Az elméleti háttér és a kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a politikai orientáció összefüggésben áll az emberek szubjektív jóllétével.

Bár a liberális politikai nézetek és a pszichológiai jóllét dimenziói között nem volt szignifikáns kapcsolat, a konzervatívabb attitűdök gyenge, de szignifikáns pozitív összefüggést mutattak a környezet feletti kontroll érzésével és az önfogadással. A konzervatív beállítottságú személyek tehát nagyobb önhatékonyt és cselekvési képességet tulajdonítanak maguknak, ami hozzájárulhat a jobb pszichológiai jóllétükhöz. Az összefüggést három különböző módon is megvizsgáltuk, és mindhárom módszer megerősítette a konzervativizmus és a kontrolléret kapcsolatát, ami növeli az eredmények érvényességét és stabilitását.

Ezek az eredmények összhangban állnak Burton, Plaks és Peterson (2015) kutatásával, amelyek szerint a konzervatívok általában nagyobb kontrollt érznek környezetük befolyásolásában, mely segíthet abban, hogy kevesebb frusztrációt tapasztaljanak, ami pozitívan befolyásolhatja szubjektív jóllétüket. A Schenkler, Chambers és Le (2012) által felvetett mechanizmust, mely a szilárdabb erkölcsi értékrendből következő nagyobb önkontrollon át való hatékonyabb céléléréssel operál a nagyobb kontroll-megélés magyarázatában, adataink alapján megerősíteni nem tudjuk, mivel az önkontrollal kapcsolatban és az értékrenddel kapcsolatban adatgyűjtésünkben nincsenek adatok.

A kutatásunkban megerősített különbség (vagyis, hogy a konzervatívok bizonyos szempontok szerint nagyobb szubjektív jólléttel írhatók le) másik magyarázata Napier és Jost (2008) szerint, hogy a konzervatív világnézet által járulhat hozzá az életelégedettséghez, hogy az ezzel rendelkezők kevésbé érzékenyek a társadalmi egyenlőtlenségekre, így kevesebb stresszt élnék meg ezekkel kapcsolatban. E magyarázathoz sem tudunk kutatásunk eredményei segítségével közvetlenül kapcsolódni, mivel a

társadalmi egyenlőtlenségekre való érzékenységre vonatkozóan nem gyűjtöttünk adatokat.

A kutatás során néhány korlátot figyelembe kell venni. Az online kérdőíves adatgyűjtés sajátosságai miatt a minta nem tekinthető reprezentatívnak, és bár az eredmények értékes betekintést nyújtanak a vizsgált témába, más mérési megközelítések eltérő következtetésekhez is vezethetnek. A kutatás jövőbeli fejlesztésében érdemes lenne nagyobb mintán, különböző társadalmi rétegeket és élethelyzeteket figyelembe véve vizsgálni az összefüggéseket. Továbbá célszerű lenne kvalitatív módszereket is bevonni, például interjúk és fókuszcsoportos beszélgetések formájában, hogy mélyebb megértést nyerjünk az egyéni percepciókról és tapasztalatokról.

Egy fontos körülménye a vizsgálatunknak, hogy a vizsgálat Magyarországon készült, ahol az elmúlt 15 évben konzervatív kormányzás van – legalábbis a laikus állampolgár nézőpontjából és nagy leegyszerűsítéssel megfogalmazva. Ugyan ez a kormányzás a konzervativizmus ismertetőjegyeit, ami annak gazdaságpolitikai és szociálpolitikai tartalmát illeti, nem jeleníti meg prototipikusan, de bizonyos konzervatív értékek hangsúlya úgy a társadalmi kommunikációban, mint az intézkedésekben határozottan észlelhető (pl. nemzet, haza, család). Így a konzervatív nézeteket vallók egy olyan társadalmi és politikai rendszerben élnek, amely nagyobb összhangban áll a saját világnézetükkel, és mindez hozzájárulhat ezeknek a személyeknek a magasabb szubjektív jóllétéhez.

Az említett szempont azért is fontos, mert egy adott társadalom politikai és kulturális légköre meghatározó szerepet játszhat abban, hogy az ott élő személyek mennyire érzik magukat komfortosan. Egy olyan környezetben, ahol a domináns politikai irányvonal összhangban van az egyén világnézetével, kisebb a megélt kognitív disszonancia, az egyén kevesebb konfliktust tapasztalhat a saját értékrendje és a társadalmi normák között. Ezzel szemben egy olyan politikai környezetben, amely radikálisan eltér az egyén meggyőződésétől, fokozott stressz, frusztráció és akár társadalmi izoláció is jelentkezhet, amelyek mind ronthatják a mentális jóllétet.

Ez felveti a kérdést: vajon a konzervatívok mentális előnye univerzális jelenség, vagy inkább a politikai környezettől függ? Lehetséges, hogy a konzervatív orientáció pozitív hatása a szubjektív jóllétre elsősorban azokban a társadalmakban érvényesül, ahol maga a politikai rendszer is konzervatív. Érdekes lenne megvizsgálni, hogy egy dominánsan

liberális társadalmi berendezkedésben – például Nyugat-Európa egyes országában vagy az Egyesült Államok egyes államaiban – is fennáll-e ez a különbség, vagy ott éppen a liberális beállítottságú egyének élveznek nagyobb mentális stabilitást és életelégedettséget. Ehhez egy lehetséges módszerként szolgálhatna, ha a témánk szempontjából releváns tanulmányok adatgyűjtései mögé néznénk, hogy az mikor folyt, és akkor az adott országban éppen mely politikai oldal kormányzott. Egy ilyen szisztematikus adatgyűjtés kihívása azonban már túlmutatna a tanulmány keretein.

További kutatásokra lenne tehát szükség annak kiderítésére, hogy a politikai környezet és az ideológiai meggyőződés hogyan lép kölcsönhatásba a szubjektív jóllét szempontjából. Elképzelhető, hogy a konzervatívok és a liberálisok közötti különbségek nem abszolútak, hanem kontextuálisan változnak. Érdemes lenne olyan longitudinális vizsgálatokat is elvégezni, amelyek azt elemzik, hogy a politikai változások hogyan befolyásolják az emberek mentális jóllétét. Például egy jelentős politikai fordulat – akár egy konzervatív kormány leváltása liberálisra, akár fordítva – milyen hatással van az adott ideológiai csoportba tartozók szubjektív jóllétére. Összességében tehát az eredmények értelmezése során nem hagyható figyelmen kívül, hogy a vizsgált populáció egy hosszú ideje konzervatív kormányzás alatt álló országban él.

A kutatás gyakorlati következtetései szerint a politikai orientáció jelentős hatással lehet az egyéni jóllétre. A konzervatív politikai beállítottságú emberek jobban megélik a környezetük feletti kontroll érzését, ami hozzájárulhat a magasabb szintű pszichológiai jólléthez. Természetesen a politikai orientáció nem magyarázza teljes mértékben a jóllétet, mivel abban más tényezők is fontos szerepet játszanak, mint a gazdasági jólét, a személyes kapcsolatok vagy a társadalmi támogatottság. A politikai attitűdök és a személyes szubjektív jóllét összefüggései viszont arra rámutatnak, hogy az egyéni jóllét javítása érdekében fontos komplex megközelítést alkalmazni, amely nemcsak a gazdasági és pszichológiai dimenziókat veszi figyelembe, hanem a politikait is.

Felhasznált irodalom

- Adler, Alejandro – Seligman, Martin E. P. 2016 Using well-being for public policy: Theory, measurement, and recommendations. *International Journal of Wellbeing*, 6. 1:1–35. <https://doi.org/10.5502/ijw.v6i1.429>
- Burton, Caitlin M. – Plaks, Jason E. – Peterson, Jordan B. 2015 Why do conservatives report being happier than liberals? The contribution of neuroticism. *Journal of Social and Political Psychology*, 3. 1:89–102. <https://doi.org/10.5964/jssp.v3i1.117>
- Conover, Pamela Johnston – Feldman, Stanley 1981 The origins and meaning of liberal/conservative self-identifications. *American Journal of Political Science*, 25. 4:617–645. <https://doi.org/10.2307/2110756>
- Diener, Ed 1984 Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95. 3:542–575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>
- Easterlin, Richard. A. 1974 Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence. In David, Paul A. – Reder, Melvin W. eds. *Nations and households in economic growth: Essays in honor of Moses Abramovitz*. Academic Press. 89–125.
- Fodor Szilvia 2024 Jólét vagy jóllét? A pszichés jólét szerepe és mérése a fenntarthatóság és egy jól működő társadalom kialakításában. II. rész. *Magyar Tudomány*, 185. 5:668–679.
- Hajdu Gábor 2019 *Tanulmányok a szubjektív jóllét és a társas környezet kapcsolatáról: az összehasonlítás, a kultúra és a normák szerepe*. Doktori (PhD) értekezés. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Szociológia Doktori Iskola.
- Jetten, J., Haslam, S. A., & Barlow, F. K. 2013 Bringing back the system: One reason why conservatives are happier than liberals is that higher socioeconomic status gives them access to more group memberships. *Social Psychological and Personality Science*, 4. 1:6–13. <https://doi.org/10.1177/1948550612439721>
- Kollár Dávid – Stefkovics Ádám 2022 *A pártválasztás háttérének érték- és ideológiai szerkezete Magyarországon*. In Pillók Péter – Stefkovics Ádám – Hortay Olivér szerk. *Századvég Riport 2021. Társadalom, gazdaság és politika napjainkban*. Századvég Kiadó, Budapest. 59–90. https://szazadveg.hu/wp-content/uploads/2024/01/Szazadveg-Riport-2021_59_A-partvalasztas-hatterenek-ertek-es-ideologiai-szerkezete.pdf
- Levitin, Teresa E. – Miller, Warren E. 1979 Ideological interpretations of presidential elections. *American Political Science Review*, 73. 3:751–771. <https://doi.org/10.2307/1955402>

- Molnár György – Kapitány Zsuzsa 2014 Miért elégedetlenek annyira a magyarok az életükkel? A szubjektív jóllétet befolyásoló tényezők mikroszintű összehasonlító elemzése magyar és osztrák adatokon. *Közgazdasági Szemle*, 61. 6:637–671.
- Napier, Jaime L. – Jost, John T. 2008 Why are conservatives happier than liberals? *Psychological Science*, 19. 6:565–572. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2008.02124.x>
- Odermatt, Reto – Stutzer, Alois 2017 Subjective well-being and public policy. *IZA Discussion Papers*, No. 11102. Institute of Labor Economics (IZA). <https://docs.iza.org/dp11102.pdf>
- Okulicz-Kozaryn, Adam – Holmes IV, Oscar – Avery, Derek R. 2014 The subjective well-being political paradox: Happy welfare states and unhappy liberals. *Journal of Applied Psychology*, 99. 6:1300–1308. <http://doi.org/10.1037/a0037654>
- Ryff, Carol D. 1989 Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57. 6:1069–1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>
- Ryff, Carol D. – Keyes, Corey Lee M. 1995 The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69. 4:719–727. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>
- Sanders, Arthur 1986 The meaning of liberalism and conservatism. *Polity*, 19. 1:123–135. <https://www.jstor.org/stable/3234862>
- Schlenker, Barry R. – Chambers, John R. – Le, Bonnie M. 2012 Conservatives are happier than liberals, but why? Political ideology, personality, and life satisfaction. *Journal of Research in Personality*, 46. 2:127–146. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2011.12.009>
- Szalai Petra 2015 *A boldogság és a pénz kapcsolata, különös tekintettel a Z generációra*. Szakdolgozat. Budapesti Gazdasági Főiskola, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar.
- Vargas Salfate, Salvador – Khan, Sammth. S. – Liu, James H. – Gil de Zúñiga, Homero 2023 A longitudinal test of the conservative-liberal well-being gap. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 49. 10:1439–1453. <https://doi.org/10.1177/01461672221096587>
- Veenhoven, Ruut – Ehrhardt, Joop 1995 The cross-national pattern of happiness: Test of predictions implied in three theories of happiness. *Social Indicators Research*, 34. 1:33–68. <https://doi.org/10.1007/BF01078967>
- Wojcik, Sean P. – Hovasapian, Arpine – Graham, Jesse – Motyl, Matt – Ditto, Peter H. 2015 Conservatives report, but liberals display, greater happiness. *Science*, 347. 6227:1243–1246.